

תעשיית הטקסטיל בארץ ישראל

The Textile Industry in the Land of Israel

שבט התשפ"ה • 2/2025 • 1183

בעקבות סיפוח אוסטריה לגרמניה הנאצית בשנת 1938, עלו ארבע בנותיו לארץ ישראל עם ציוד סריגה דל, והקימו מפעל משפחתי בפרדס כץ, שפעל עד שנת 1985.

במפעל יצרו סריגים שיועדו ללבוש ואופנה. המוצרים כיוונו ליצוא, לאופנה עילית בארץ ובחול. בשנותיו הראשונות ייצא המפעל סריגים גם למצרים, לבנון, סוריה, עיראק וטורקיה. רבים מהדגמים המוקדמים היו פרי יצירתה של לילי מלח, בת המשפחה ומהנדסת טקסטיל במקצועה. הגזרות היו מעודכנות ברוח התקופה, והדגמים והצבע עוצבו לחברה עירונית בורגנית. בהמשך עוצבו הדגמים גם ע"י מעצבים מחוץ למשפחה, כמו גדעון אברון ודורין פרנקפורט.

בשנים שלאחר הקמת המדינה שגשג המפעל, צבר מוניטין וייצא סחורה בסך כמיליון דולר בשנה.

משפחת אלד הייתה מהיוזמים ומתווי הדרך להקמת מכללת שנקר בשנת 1970.

אריג מולידור, 1975, 'רקמה'

עיצוב: רוז' בן יוסף, אוולין פאוקר
באדיבות ארכיון האופנה והטקסטיל ע"ש רוז, שנקר

בשנות השישים העניקה הממשלה למפעלים באזורי פיתוח, ובראשם מפעלי טקסטיל, תמיכה והקלות במסך לייבוא אמצעי ייצור טכנולוגיים מתקדמים. בדי 'מולידור' יוצרו במכוונת מסוג 'מלימו' (Malimo), אשר הובאו לארץ מגרמניה המזרחית בשנת 1962, על ידי חברת 'מולר טקסטיל'. החברה הוקמה בנהריה בשנת 1949 על ידי אריך מולר, מייסד חברת 'אתא' (1934-1985), בשיתוף עם בנו יונתן, שם הבד 'מולידור' הוא שילוב של שם המשפחה מולר וטכנאי בשם דרור, שייצר את הבד לראשונה במפעל בנהריה.

בד זה הוא מעין סריג המשולב עם מערכת חוטי שתי, המקנה לו עובי, יציבות ומראה מעט מחוספס.

מולר טקסטיל, שהיו גם בעלי מפעל טוויה ויצרני חוטים, ייצרו את הבד מחוטי כותנה גולמית. מכיוון שהבד היה סופג ויציב, החשיבו אותו כמתאים למגבות או למפות שולחן.

בשיתוף פעולה עם המפעל שינתה בן יוסף את צבע השתי לשחור ואת לולאות הסריגה לפסי צבע שונים, והבד הותאם ללבוש. לצורך הפיתוח הצבעוני הקימו מולר טקסטיל גם מפעל לצביעת חוטים. שיתוף הפעולה בין רוז' בן יוסף למולר טקסטיל הניב לשתי החברות הצלחה כלכלית, ומיתג את 'רקמה' כמותג אופנה ישראלי ובין לאומי.

יובל עציני

חוקרת תרבות טקסטיל בישראל

תעשיית הטקסטיל בישראל החלה במסגרות של הכשרה מקצועית, והתפתחה ביוזמות של מהגרים יהודים שהקימו תעשייה במודל משפחתי. לאחר הקמת המדינה התפתחה תעשיית הטקסטיל בעידוד מוסדות המדינה. בשלהי המאה התשע-עשרה, ערב ההגירה הציונית לארץ ישראל, כאשר היישוב היהודי הישן מנה כ-20,000 נפש, הוקם בית הספר 'תורה ומלאכה'. הוא הוקם בשנת 1889 ביוזמת רשת 'אליאנס' הצרפתית-יהודית, ופעל עד שנת 1918. מטרת הקמתו הייתה הכשרה מקצועית ופרנסה לבני היישוב היהודי בירושלים, והוא כלל גם הכשרה במפעל לאריגת כותנה, בו 51 נולידים מכניים ראשונים בארץ שהופעלו בקיסר ובית מלאכה לצביעת חוטים.

הגל הרביעי של ההגירה מאירופה בעיקר ממזרח אירופה וגרמניה לארץ ישראל, בשנות העשרים של המאה העשרים, מכונה גם 'עליית הטקסטיל'. בין מפעלי התעשייה שהוקמו: בית המלאכה Palestine Textile Prints של האומן ליאו קאהן; 'לודויה', מפעל לסריגה בהובלת אריה שנקר; תשלובת 'אתא' של משפחת מולר; מפעל האריגה 'אטון' ובראשו ד"ר פאול הורן; מפעלי הסריגה המשפחתיים 'אלד', דוריאן ואחרים.

בשנות הארבעים של המאה העשרים יוצרו מוצרי בד ביותר מאלף ומאתיים מפעלים ובתי מלאכה. במודל משפחתי, שהלך והתפתח עד 1955. אחד המפעלים שהוקמו לאחר קום המדינה היה 'רקמה' (1951), שהפך למותג אופנה על ידי המעצבת בת המשפחה רוז' בן יוסף.

בעקבות מדיניות עידוד של הממשלה בשנות החמישים להקמת מפעלי טקסטיל כמקורות עבודה ופרנסה באזורי הפיתוח הוקמו מפעלי סריגה 'אומן' באופקים ו'גיבור' בקריית שמונה, מפעל האריגה 'פולגת' בקריית גת, 'בשן' - תשלובת צביעה והדפסת בדים בבית שאן, ובדומה לו גם מפעל 'כיתן' בדימונה. במסגרת זו הוקם גם מפעל 'דלתא' לסריגת הלבשה תחתונה בכרמיאל בשנת 1975, אשר פועל עד היום.

עד שנות התשעים של המאה העשרים הייתה תעשיית הטקסטיל מהמובילות במשק הישראלי. עם החתימה על הסכמי סחר גלובליים הלכו המפעלים ונסגרו, וכיום חלקה בתעשייה המקומית מצומצם מאוד.

אריג מודפס, 1936-1938

PTP - Palestine Textile Prints

מעצב: ליאו קאהן, הדפס רשת על בד פשתן

באדיבות ארכיון האופנה והטקסטיל ע"ש רוז, שנקר

PTP - בית מלאכה לדפוס אריגים, הוקם בשנת 1937 על ידי האומן ליאו קאהן (1883-1994, Leo Kahn), אשר התמחה בגרמניה גם בעיצוב טקסטיל. PTP נחשב לבית החרושת הראשון בארץ להדפסת בדים בדפוס רשת משי מכני. הוא הוקם בשכונת נחלת יצחק בתל אביב. המפעל נכשל ונמכר, אך כהן המשיך לעבוד בו כמעצב ואף הכשיר מעצבים צעירים, עד שנת 1960. במפעל עוצבו והודפסו בדים תוך שימוש בטווח רחב של מוטיבים ויוזאליים מסורתיים ומודרניים, ובניהם גם ייצוגי המקום - נפי ארץ ישראל, חקלאות, עבודה והתיישבות.

סריג תעשייתי - אלד מפעל סריגה שנות השישים של המאה העשרים

סריגת ז'קארד עם חוט מטלי, עיצוב חליפה: גדעון אברון
באדיבות ארכיון האופנה והטקסטיל ע"ש רוז, שנקר

המפעל 'אלד' הוקם בבוהמיה שבצ'כוסלובקיה בשנת 1898 על ידי התעשיין האוסטרי אלפרד אדלשטיין.

עיצוב בולים, מעטפה וחותמת
רינת גלבוה
Stamps, FDC & Cancellation Design:
Rinat Gilboa

The Textile Industry in the Land of Israel

The textile industry in Israel began within frameworks of vocational training and was developed through initiatives by Jewish immigrants who established family-model industries. After the establishment of the State of Israel, the textile industry expanded with the encouragement of state institutions. In the late 19th century, on the eve of Zionist immigration to the Land of Israel, when the old Jewish community numbered approximately 20,000 people, the "Torah and Craft" school was founded. Established in 1889 by the French-Jewish Alliance network, the school operated until 1918. Its goal was to provide vocational training and livelihoods for the Jewish community in Jerusalem. It included a cotton weaving factory equipped with the first 51 mechanical looms in the country, powered by steam, and a workshop for dyeing threads.

The fourth wave of immigration from Europe to the Land of Israel in the 1920s is also known as the "Textile Aliyah." Among the factories established were the Palestine Textile Prints workshop by artist Leo Kahn; the Lodzia knitting factory led by Aryeh Shenkar; the ATA complex by the Muller family; the weaving factory Aton under Dr. Paul Horn; and family-run knitting factories such as Eld, Dorina, and others.

By the 1940s, there were over 1,200 textile factories and workshops in the country, operating on a family model that continued to develop until 1955. One of the factory is "Rikma" (1951), which became a fashion brand under the family designer Rozy Ben-Yosef.

By the encouraged of the government knitting factories such as Oman in Ofakim and Gibor in Kiryat Shmona were established, along with weaving factories like Polgat in Kiryat Gat, Bashan for fabric dyeing and printing in Beit Shean, and Kitan in Dimona. The Delta factory for knitting underwear was established in Karmiel in 1975 and continues to operate today.

Until the 1990s, the textile industry was among the leading sectors in the Israeli economy. With the signing of global trade agreements, factories began to close, and today, the industry's share in the local economy is significantly reduced.

Printed Fabric, 1936-1938

PTP – Palestine Textile Prints

Designer: Leo Kahn. Silk-screen printing on linen fabric

Courtesy of the Rose Archive of Fashion and Textile, Shenkar

PTP was a textile printing workshop established in 1937 by artist Leo Kahn (1883-1994), who specialized in textile design in Germany. PTP was considered the first factory in the country to use mechanical silk-screen printing. Located in the Nahalat Yitzhak neighborhood of Tel Aviv, the factory eventually failed and was sold. However, Kahn continued working there as a designer, training young designers until 1960.

The factory designed and printed fabrics using a wide range of traditional and modern visual motifs, including representations of local landscapes, agriculture, labor, and settlement.

Industrial Knitwear

Eld Knitting Factory, 1960s

Jacquard knit with metallic thread. Suit design: Gideon Oberson

Courtesy of the Rose Archive of Fashion and Textile, Shenkar

The Eld factory was founded in Bohemia, Czechoslovakia, in 1898 by Austrian industrialist Alfred Edelstein. Following Austria's annexation by Nazi Germany in 1938, his four daughters immigrated to the Land of Israel with limited knitting equipment and established a family factory in Pardes Katz, which operated until 1985.

חותמת אירוע להופעת הבול SPECIAL CANCELLATION

The factory produced knitwear for fashion and apparel, targeting both domestic and international haute couture markets. In its early years, the factory also exported knitwear to Egypt, Lebanon, Syria, Iraq, and Turkey. Many early designs were the creations of family member and textile engineer Lili Malchi. The designs reflected contemporary trends, appealing to an urban bourgeois society. Later, prominent designers outside of the family like Gideon Oberson and Dorin Frankfurt also contributed. In the post-statehood years, the factory thrived, exporting goods worth approximately one million dollars annually. The Eld family was among the pioneers of the Shenkar College of Engineering, Design, and Art, founded in 1970.

Molidor Fabric, 1975, "Rikma"

Designers: Rozy Ben-Yosef, Evelyn Faucker

Courtesy of the Rose Archive of Fashion and Textile, Shenkar

In the 1960s, the government provided support and customs relief for importing advanced technological production tools to factories in development areas, with textile factories leading this trend. "Molidor" fabrics were produced using Malimo machines, imported from East Germany in 1962 by Muller Textiles. The company was established in Nahariya in 1949 by Erich Muller, founder of ATA (1934-1985), and his son Jonathan. The name "Molidor" is a combination of the surname "Muller" and the name of a technician, "Dror," who first produced the fabric at the factory in Nahariya. This fabric is a type of knit combined with a system of warp threads, giving it thickness, stability, and a slightly coarse appearance.

Muller Textiles, who also owned a spinning mill and produced threads, manufactured the fabric from raw cotton threads. Because the fabric was absorbent and stable, it was considered suitable for towels or tablecloths.

In collaboration with the factory, Ben-Yosef changed the warp threads' color to black and the knitting loops to stripes in various colors, adapting the fabric for clothing. For the purpose of colorful development, Muller Textiles also established a factory for dyeing threads. The collaboration between Rozy Ben-Yosef and Muller Textiles brought economic success to both companies and positioned "Rikma" as an Israeli and international fashion brand.

Yovel Ezioni

Researcher of Textile Culture in Israel

הנפקה: February 2025 פברואר Issue:

מידת הבולים (מ"מ): H 40 ג / W 30 ר Stamp size (mm):

לוחות: 1283, 1284, 1285 Plates:

בולים בגיליון: 15 Stamps per sheet:

שבילים בגיליון: 5 Tabs per sheet:

שיטת הדפסה: אופסט Offset Method of printing:

סימון אבטחה: מיקרוטקסט Microtext Security mark:

דפוס: AKD קרואטיה Printer:

השירות הבולאי - טל: 076-8873933

שד' הרנס 21, מודיעין 7178390

The Israel Philatelic Service - Tel: 972-76-8873933

Sderot HaReches 21, Modi'in 7178390

www.israelpost.co.il • e-mail: philserv@postil.com